

N 427, no. 6. P. VI. URL: <https://doi.org/10.3917/futur.427.0121f> (date of access: 11.03.2025).

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-34>

**THEORETICAL, LEGAL AND PRACTICAL FOUNDATIONS
OF THE IMPLEMENTATION OF ELECTRONIC VOTING
AND OTHER ALTERNATIVE FORMS
OF THE VOTING PROCESS IN UKRAINE**

**ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ТА ПРИКЛАДІ ОСНОВИ
ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ГОЛОСУВАННЯ
ТА ІНШИХ АЛЬТЕРНАТИВНИХ ФОРМ ЗДІЙСНЕННЯ
ПРОЦЕСУ ГОЛОСУВАННЯ В УКРАЇНІ**

Hryskov M. M.

*Postgraduate Student,
Khmeltsky University of Management
and Law named Leonid Yuzkov
Khmeltsky, Ukraine*

Гриськов М. М.

*аспірант,
Хмельницький університет
управління та права
імені Леоніда Юзькова
м. Хмельницький, Україна*

Впровадження електронного голосування та інших альтернативних форм здійснення процесу голосування (машинне голосування чи голосування поштою) в Україні є важливим кроком у напрямку модернізації виборчого процесу, що відповідає сучасним тенденціям і може значно підвищити доступність виборів для громадян. Електронне голосування може стати ефективним інструментом для підвищення явки виборців, особливо серед молоді та тих, хто проживає за кордоном; з іншого боку для громадян старшого віку та осіб з інвалідністю доцільним є голосування поштою. Водночас, важливо врахувати ризики, пов'язані з кібербезпекою, можливими технічними збоями, які можуть вплинути на результати виборів, а також ризики фальсифікації виборчого бюлетеня на шляху від пошти до виборчої комісії. Законодавча база повинна бути адаптована для регулювання нових форм голосування, забезпечуючи прозорість та довіру суспільства. Досвід інших країн, які вже впровадили електронне голосування та голосування поштою може стати цінним джерелом знань для України.

Нормативно-правова база для впровадження електронного голосування та інших альтернативних форм здійснення процесу голосування в Україні ґрунтується на наступних нормативно-правових актах: розпорядження Кабінету Міністрів: від 8 листопада 2017 року № 797-р, яким затверджено Концепцію розвитку електронної демократії та план заходів щодо її впровадження, розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 року № 405-р, що визначає заходи для реалізації цієї Концепції на 2019–2020 роки. Згідно з першим документом передбачається розробка нормативно-правових актів для забезпечення організаційно-правового механізму впровадження електронного голосування, в тому числі забезпечення розроблення існуючим на той час Державним агентством з питань електронного урядування (на цей час цей орган перетворено у Міністерство цифрової трансформації України) пропозицій щодо основних засад електронного голосування під час проведення виборів та референдумів; другий нормативно-правовий акт містить окремі напрямки впровадження електронного голосування в Україні, в тому числі й розробку законопроекту «Про електронне голосування» і подання його Кабінетом Міністрів України для прийняття Верховною Радою України [1; 2; 3, с. 294]. На жаль, положення Плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні не отримали свого втілення в частині прийняття згаданого законопроекту, хоча окремі спроби прийняти окремі законодавчі акти, спрямовані на цифровізацію виборчого процесу в Україні робилися й раніше, і в подальшому. Зокрема, законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо електронного виборчого процесу» від 13 квітня 2016 року № 4404 було запропоновано впровадити використання систем оптичного сканування бюлетенів, електронних протоколів з електронними підписами членів виборчих комісій про встановлення результатів виборів на окремих ділянках та в цілому; законопроектом «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав громадян України шляхом запровадження на виборах голосування поштою та Інтернет-голосування» від 6 березня 2019 року № 10129 було запропоновано запровадити не лише інтернет-голосування, а й іншу альтернативну форму здійснення процесу голосування – голосування поштою [4, с. 30]. Відповідно до останнього законопроекту передбачалося, що громадянин України, який має право голосу, може проголосувати на виборах шляхом інтернет-голосування або шляхом голосування поштою, які є додатковими способами голосування. Для цього громадянин повинен особисто звернутись до органу ведення Державного реєстру виборців із письмовою заявою про голосування поштою або подати електронну заяву відповідно до

Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» за тридцять днів до дня голосування на виборах. Форми заяви про голосування поштою та електронної заяви про інтернет-голосування, порядок організації і проведення інтернет-голосування, голосування поштою та порядок підрахунку голосів на виборах шляхом інтернет-голосування та голосування поштою встановлюються Центральною виборчою комісією [5]. Ще один законопроект від 18 травня 2020 року № 3485 пропонував машинне голосування; проведення підрахунку голосів виборців за допомогою технічних засобів для електронного підрахунку голосів; складання протоколів про підрахунок голосів, підсумки та результати голосування з використанням інформаційно-аналітичної системи [4, с. 30]. На жаль, ці положення так і не отримали законодавчого втілення.

З іншого боку, у ст. 116 Закону України «Про всеукраїнський референдум» від 26 січня 2021 року було закріплено можливість застосування електронного голосування після набрання чинності законом щодо застосування інноваційних технологій з електронного (машинного) голосування; таке голосування має здійснюватися засобами автоматизованої інформаційно-телекомунікаційної системи і в ньому можуть взяти участь виборці, включені до списку виборців спеціальної дільниці з електронного голосування. Як зазначається у науковій літературі у цьому законі не уточнюється модель електронного голосування, що має бути реалізована в Україні: чи це будуть спеціальні машини-термінали для голосування на дільницях, чи це буде голосування вдома за допомогою персонального комп'ютера через спеціалізований сайт, чи Мінцифра створить окремий додаток для цього [3, с. 295].

Згідно із дослідженням Ради Європи та Комітету державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування Верховної Ради України «Оцінка ризиків та можливості використання альтернативних форм голосування на післявоєнних виборах в Україні з фокусом на інтернет-голосуванні» було визначено, що станом на сьогодні у 19 країнах-членах ЄС застосовується поштове голосування, а у Франції та Естонії – інтернет-голосування. У дослідженні зазначається, що законодавство України не передбачає поштового голосування. Після внесення відповідних змін до законодавства така форма голосування може бути запроваджена, проте буде вкрай складно забезпечити довіру до неї. Наразі функціонування поштових служб в Україні викликає питання стосовно якості та надійності, які необхідні для виборчого процесу. Навіть важливі юридичні документи (наприклад судові повістки) можуть бути не доставлені вчасно і правильно. Негативне ставлення виборців до поштової служби в Україні може

поставити під сумнів результати поштового голосування за кордоном, навіть якщо воно буде належно організоване авторитетними поштовими операторами в інших країнах. Також поштове голосування подовжує строки виборчого процесу, а саме у зв'язку з реєстрацією кандидатів, оскільки бюлетені для поштового голосування та інші інформаційні матеріали мають надсилатися виборцям досить завчасно, щоб вони могли проголосувати та вчасно відправити назад свій бюлетень. Це потребує внесення змін до Конституції, які дозволять проведення раннього голосування. У дослідженні також зазначається на тому, що у деяких країнах широко використовується голосування через представника за довіреністю для виборців за кордоном, це не відповідає вимогам таємниці голосування та рівного голосу, закріплених у міжнародних стандартах і регіональних зобов'язаннях. Варто підкреслити, що ті самі побоювання, пов'язані з голосуванням через представника за довіреністю, релевантні і для поштового голосування, і для інтернет-голосування з дому [6, с. 28–29].

Література:

1. Про схвалення Концепції розвитку електронної демократії в Україні та плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 8 листопада 2017 року № 797-р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/797-2017-p>
2. Про затвердження плану заходів щодо реалізації Концепції розвитку електронної демократії в Україні на 2019–2020 роки: розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 року № 405-р. *Законодавство України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405-2019-p>
3. Гаврік Р. О. До питання про перспективи запровадження електронного голосування в Україні в контексті реалізації концепції розвитку електронної демократії та діджиталізації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2022. № 2 (70). С. 297–302.
4. Токар-Остапенко О. В. Упровадження системи електронного голосування в Україні: правове регулювання та поточна ситуація. *Стратегічна панорама*. 2022. № 1. С. 26–41.
5. Проект Закону про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення виборчих прав громадян України шляхом запровадження на виборах голосування поштою та інтернет-голосування від 6 березня 2019 року. *Законопроекти. Законотворчість*. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=65637&pf35401=478443>